

nastra 'pedra pesant que assegura les lloses de llicorella que formen el «*dach*» o barretó de la xemeneia' (VKR x, 229, «über dem Rauchabzug», VKR VIII, 350), per a la terminació del qual no sembla necessari suposar un encreuament amb *llastra*, essent *-astra* sufix viu de valor més adequat que les formidables dimensions de les llastres, i formant oposició amb l'augmentatiu: de fet *llena/llenasca* forma paral·lel amb els cast. *peña/peñasco*, cat dial. *peny*.

Aribem ja al mot primitiu. Si podem fer cas d'un corresponal del *Dicc. de Dial.*, aquest *llena* és viu en el Camp de Tarragona per a la «pedra del foc» (BDC xx, 276). «Se non è vero è ben trovato» i en tot cas no hi ha raó ferma per negar que encara a algun pagès «dels anys de la Hamància» li ho vagin sentir parlant del seu llarar, la pedra de la seva llar. El fet és que el tenim com a top., en gran quantitat, estès per tot Cat.

La *Llena* és un llogaret pertanyent al terme de Lladurs (Solsonès), que ja figura a l'Acte de Consagració de la Seu d'Urgell de l'any 839, n.º 93 (cf. Meyer-Lübke, BDC xi, 26), escrit *Ipsa Lena* (amb l'article d'apellatiu vulgar, tant a l'original, com en la important còpia del S. XII);² la *Serra de la Llena* és una de les grans i famoses muntanyes del Princ. (que no se sap per què alguns la donen ara per anomenar *Serra la Llena*, per més que és tan sabut que en aquella zona l'ús vulgar ha emmudit recentment la *de* en tots els noms de lloc): per espai d'uns 15 km. corre separant les Garrigues del Priorat, en la forma més característica del món: un estret penya-segat de 4 a 10 metres d'altura només, tot ell format, de cap a cap dels 15 km., per una interminable penyeta en sobreplom.

N'hi ha, però, molts més: el *Pla de la lèna* a Fígols en la pètria carena sobre el poble, que separa la Terreta de la Conca de Tremp; *Font la lèna* a l'Espluga; en la Serra de Montgai (Noguera) (1957); i fins molts més al Sud, en ple Maestrat: la *Font de lènes* al peu de la rocosa serra que forma la vora Sud de la Vall de Vallibona (1961). En fi encara vaig tenir la sort d'ensopegar el mot ple de vida, en la vall més penyalosa de Catalunya, a Erinyà en el Baix Flamicell: per arribar als famosos avencs que dominen Serradell (un dels quals justament es diu *Cova de les Llenes*) «hauria de puyà per aquelles lènes, per unes rellasques que fan por...» (després explicà que una *rellasca* —cf. supra *llenasca*— és «una roca llisa», 1957). En fi ja hem vist que el meu informant de Castissent, conservava viva la memòria que *Llena* i *llenasca* és tot u.

Ara bé el mot continua per terra aragonesa, on el trobem amb una diftongació valuosa per a l'etimologia (car és sabut que *ɣ* i *ʝ* es neutralitzen segons la fonètica del cat. occid., almenys davant n). *Liena* apareix com a nom de lloc repetit a l'Alt Aragó: Murillo de *Liena* nom del llogaret a la ribera esquerra de l'Èsera a l'embocadura de la Vall de Bacamorta, immediata i paral·lela a la del Turbó, 4 km. al S. de Campo; Alberuela de *la Liena* en el partit de Barbastro; *Lienas*, aldea d'Apiés uns 10 km. al N. d'Osca pujant cap a la Sierra de Guara.

És sabut, d'altra banda, que en moltes zones de

l'Alt Aragó el diftong de *ɣ* havia revestit la forma *ja*; i aquí trobem documentació antiga del nostre mot, car si hem vist que hi ha *lenera* viu a Alquézar, i *Alberuela de la Liena* prop de Barbastro; és en aquest mateix partit on l'any 1279, en el terme de Huerta de Vero, on es venen uns camps a l'Església d'Alquézar: «el setén campo hia [*< ye 'és'*] o dicen el picador, el hoitén canpo hia o dicen *la liana* el canpo, hia o dicen el saso ---» (Nav. Tomàs, *Doc. Ling. Alto Ar.*, 46, p. 70.19, doc. on es va repetint el diftong *ia*: *fiasta*, *setianbre*, *navialla* etc. i no deu ser casual que *liana* hi vagi seguit per *saso* 'altiplà rodejat de penyes'). En un doc. llegit a l'ajuntament de Plan de Gistau (1965) unes afrontacions, consignades l'any 1462, marquen la boga de Gistaín cap a «la Sierra de *la Liana* de Semolient». D'aquest arag. *liena* deriva el collectiu *lenar* definit «acumulación de rocas calizas erosionadas» per Victoriano Rivera (*Guía del Valle de Ordesa*, Madrid 1935, p. 90), en la famosa vall on hi ha el ben conegut *Camino del Lenar*. Més dades sobre l'extensió pirinenca fins a Navarra, F. Gnz. Ollé, *Philologica Alvar* 1983, 231-41 (però barrejant-ho erròniament amb *Llinars*, *Linares*, que vénen de LINUM).

I devia haver existit en el moss. mall., judicant pel nom de la important possessió de *Llenaira*, vora la costa Est de Pollença, caracteritzada per una conspícua illeta a pocs metres de la platja, que En Mascaró em confirma consistent en una gran llosa sovint submergida; és *Alanaria* en el Repart., d'on deduïm que la possessió seria VILLA *LENARIA en el rom. pre-islàmic.

Del valor precís que ha tingut *llena* a la Vall de Bof en tinc un preciós record de *visu*: la Roca de la *Llenalba*, gran penya de més de 50 metres d'alt, suspesa en el flanc al bell mig d'una muntanya, on no hi ha rocs ni res més que alevat i algun bosquet (sota i entremig de Plana-Nuquill i Plana-Pregon, terme de Taüll), de conspícua cridaner color blanc grisenc (LENA ALBA): val a dir que avui pronuncien *ɣiɣálba* (1953, 1973 ---) amb doble dilació: de la nasalitat intervocàlica a la inicial i de la palatalitat d'aquesta a la *-n* interna, i algú diu *ɣiálba* (1982), agreujant l'efecte dels mateixos fenòmens.

I del caràcter antiquíssim d'aquest mot i d'aquesta *-n*-intervocàlica ens en proporciona el gascò una prova eloqüent, car allí havia de caure en data molt antiga una *-n*- en tal posició, i així ho ha fet. Val a dir que allí el mot està quasi extingit, però Palay hi registra encara *lée* o *léye* f. «grande pierre plate» (l'anc. bearn. *lie* esmentat per Rohlf s'no sé d'on el treu), i avui resta *lio* «dalle de pierre pour toiture», «plaque en fonte devant la cheminée», isolat en el parlar de Lescun, al capdamunt de la Vall d'Aspa: és natural que la *é* es tanqués com a *i* en hiatus.

Però el mot devia continuar en temps preliteraris molt més a l'Est, car el port que uneix la Vall de St. Llise d'Usto (St-Lizier-d'Ustou, en el Coserans) amb la nostra Vall de Tavascan els gascons en diuen *Port de la Lio* i els catalans de Cardós *Port de la Llèia*: aquí tenim, doncs, un dels casos de caiguda de la *-n*-intervocàlica que vaig assenyalar com a tret del llen-